
**IDIOMS WITH NAMES OF ANIMALS IN MONTENEGRIN AND ENGLISH
LANGUAGE: CONTRASTIVE ANALYSIS**

Radmila Radonjić, MA

Faculty of Philosophy in Novi Sad, radmilaradonjic@yahoo.com

Abstract: This paper deals with idioms containing the names of animals in Montenegrin and English language by the means of contrastive linguistics. For the purposes of this study 87 idioms were analyzed in both languages. Analyzed idioms have the same meaning and often the same syntactic-semantic structure, while lexical overview provides the degree of correspondence of the idioms with the same meaning. The aim is to determine the conceptual metaphors that underlie analyzed idioms, how they are formed, how they are used and what is the degree of concordance of their realizations in contrasting languages.

Keywords: contrastive analysis, idioms, semantics, syntax, lexicology.

**IDIOMI SA NAZIVOM ŽIVOTINJA U CROGORSKOM I ENGLESKOM JEZIKU:
KONTRASTIVNA ANALIZA**

Radmila Radonjić MA

Filozofski fakultet - Novi Sad, radmilaradonjic@yahoo.com

Apstrakt: U ovom radu se kontrastivno upoređuju idiomi sa imenom životinje u nazivu u crnogorskom i engleskom jeziku. Za potrebe ovog rada analizirano je 87 idioma na crnogorskom i isto toliko na engleskom jeziku. Analizirani idiomi u oba jezika imaju isto značenje, a vrlo često i podudarnu sintaksičko-semantičku strukturu. Idiomi su analizirani sa sintaksičkog i semantičkog aspekta, a na leksičkom planu dat je pregled stepena podudarnosti idioma sa istim značenjem. Cilj rada je da se utvrde pojmovne metafore koje se nalaze u osnovi analiziranih idioma, na koji način su formirane, kakva je njihova upotreba u jezicima koji su predmet proučavanja i koliki je stepen podudarnosti njihove realizacije u kontrastiranim jezicima.

Ključne riječi: kontrastivna analiza, idiomi, semantika, sintaksa, leksikologija.

1. UVOD

Kognitivna lingvistika u središte pažnje stavlja ljudski um i kreiranje mišljenja na osnovu jezičkih, kulturnih i iskustvenih činilaca. Obrazovanje pojmova na osnovu doživljaja svijeta koji nas okružuje naziva se konceptualizacija, a u središtu tog pojma nalazi se metafora, odnosno metaforički proces.

Predmet ovog rada su engleski i crnogorski idiomi koji u svom nazivu imaju životinju, a kako većina idioma nastaje na osnovu različitih oblika metafora, to je frazeologija pogodno tle za primjenu konceptualne analize i kontrastivno proučavanje jezika.

Najprije je neophodno definisati osnovna polazišta, koja se tiču toga šta se podrazumijeva pod idiomom, šta su antropomorfní, a šta zoonimski idiomi, na koji način je formiran korpus i kako je isti analiziran.

Idiom, odnosno frazeologizam, čini skup riječi koje upotrijebljene zajedno daju novo značenje, najčešće zasnovano na stilskim sredstvima kao što su metafora i metonimija. Postoji više definicija idioma, ali sve njih povezuje nekoliko relevantnih karakteristika: 1. idiom se sastoji iz nekoliko riječi, od kojih su najmanje dvije punoznačne; 2. idiom ima značenje kao cjelina i ne može se raščlaniti na proste elemente, a da ne dođe do promjene u značenju; 3. idiom se u rečenici javlja u svojstvu prostog člana.

U zavisnosti od sastavnice koja ih čini, postoji više različitih vrsta idioma, a jedna od njih su idiomi sa imenom životinje u nazivu. U osnovi takvih idioma nalazi se metaforički proces koji može biti zoomorfnog ili antropomorfnog karaktera. Pripisivanje životinjama osobina ljudi je prirodna tendencija čovjeka, kako bi se lakše snašao u okruženju jer je čovjek oduvijek u bliskom odnosu sa životinjama. Pridavanje ljudskih odlika životinjama naziva se antropomorfizam, dok je zoomorfizam obrnut proces – kada se odlika životinje primjećuje kod ljudi. Međutim, ponekad je teško odrediti da li je riječ o antropomorfizmu ili zoomorfizmu, pa se ističe da je zoomorfizam naličje antropomorfizma (Barčot 2014 : 482).

Lejkof i Džonson (1989) smatraju da je u osnovi svih idioma sa nazivom životinje metafora – *čovjek je životinja* iz koje preslikavanjem proizilazi i ontološka metafora – *životinje su ljudi*. Oni sugerišu da metafora *životinje su ljudi* odražava ljudsku potrebu za antropomorfizacijom, svođenjem svijeta na ljudske osobnosti i doživljaja istog u skladu sa tim. Ljudi posmatranjem i promjenom ponašanja životinjama pripisuju određenu osobinu koja „na temelju spomenute pučke teorije o prirodi stvari može prerasti u njegovu *definiujuću odliku* (engl. *quintessential property*).” (Milić 2013: 200).

2. METAFORA U CRNOGORSKIM I ENGLSKIM IDIOMIMA KOJI SADRŽE NAZIV ŽIVOTINJE

2.1. CILJ ISTRAŽIVANJA, METODOLOGIJA I KORPUS

2.1.1. CILJ ISTRAŽIVANJA

U radu se analiziraju engleski i crnogorski idiomi sa nazivom životinje u svom sastavu metodom konceptualne analize, ukazivanjem na pojmovne metafore koje se nalaze u osnovi idioma sa životinjom kao sastavnicom. Prilikom sastavljanja korpusa vođeno je računa o tome da idiomi iz oba kontrastirana jezika imaju slično značenje i sličan leksički sastav, kako bi se ukazalo na određenu opštost u doživljaju životinja, bez obzira na kulturne i jezičke razlike. Stoga je cilj istraživanja bio da se ukaže na sličnost između kontrastiranih jezika prilikom kreiranja idioma i načina na koji se formiraju prenesena značenja, kao i finalnih rješenja u vidu potpuno ili djelimično ekvivalentnih idioma nastalih procesom konceptualizacije. Neophodno je bilo otkriti koje se pojmovne metafore javljaju u engleskim i crnogorskim idiomima sa životinjom u nazivu, kakve su njihove lingvističke realizacije, koliki je stepen podudarnosti među njima i u kojoj mjeri se razlikuju.

2.1.2. METODOLOGIJA

U svrhu postizanja navedenog cilja u istraživanju je korišćena kontrastivna metoda. Riječ je o metodi koja je nastala u okrilju primijenjene lingvistike kojom se upoređuju dva ili više jezika na planu sličnosti ili razlika.

Kontrastivna metoda može biti teorijska ili primijenjena (Fisiak 1981: 2). Teorijska ili vertikalna kontrastivna metoda koristi se za kontrastiranje dva jezika u pogledu univerzalnih jezičkih kategorija i njihovog ostvarenja u kontrastiranim jezicima. Sa druge strane, primijenjena kontrastivna metoda naglašava sličnosti i razlike između jezika radi unapređenja učenja jezika i sprečavanja učenika da usvajaju jezičke konstrukcije koje u drugom jeziku mogu zvučati „strano“. (Fisiak 1981: 3)

S obzirom na to da je cilj istraživanja bio da se utvrdi kako se pojmovna metafora kao univerzalna jezička kategorija primjenjuje u engleskim i crnogorskim idiomima sa nazivom životinje, u radu je primijenjena vertikalna metoda kontrastiranja.

2.1.3. KORPUS

Korpus rada čini 87 idioma na crnogorskom i isto toliko idioma na engleskom jeziku, koji imaju slično značenje, sastav i strukturu.

Frazeološka građa ekscerpirana je iz *Srpsko-engleskog rečnika idioma* Boška Milosavljevića i Margot Vilijams Milosavljević, koji predstavlja osnovni korpus. Iz navedenog rječnika preuzeto je i značenje idioma, koje je potom dodatno objašnjeno. Uz osnovni korpus u rad je uvršćen i materijal iz *Frazeološkog rečnika srpskog jezika* Đorđa Otaševića. S obzirom na to da je korpus sastavljen na način da se biraju idiomi sa sličnim značenjem i leksemama, očekivano je da u korpusu ima značajno više korenspodenata, nego ekvivalenata. U sljedećem prikazu potpuno i djelimično podudarni idiomi su korenspodenti, a potpuno nepodudarni su ekvivalenti:

Potpuna podudarnost

Crnogorski jezik	Engleski jezik
Uхватiti bika za rogove.	To take the bull by the horns.
Vo se vezuje za rogove, a čovjek za jezik.	An ox is taken by the horns and a man by his word.
Vuk u jagnjećoj koži.	A wolf in sheep's clothing.
Gladan kao vuk.	As hungry as a wolf/bear.
Ko s vukom druguje, mora zavijati.	Who keeps company with the wolf will learn to howl.
Čovjek je čovjeku vuk.	Man is to man a wolf.
Gajiti guju u njedrima.	To nurse a viper in one's bosom.
Zaklati gusku koja nosi zlatna jaja.	To kill the goose that lays the golden eggs.
Kotiti se kao zečevi.	To breed like rabbits.

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Žrtveni jarac.	A scapegoat.
Smrdjeti kao jarac.	To stink like a goat.
Musti jarca u rešeto.	To milk a he-goat in a sieve.
Bolje danas jaje, no sutra kokoš	Better an egg today than a hen tomorrow.
Raditi kao konj.	To work like a horse.
Kladiti se na pogrešnog konja	To back the wrong horse.
Šibati lipsalog konja.	To flog a dead horse.
Krava muzara.	A milch cow.
Prilijepiti se uz nekoga kao krpelj	To stick to someone like a leech
Kučkin sin	Son of a bitch.
Lukav kao lisac.	Cunning as a fox/ shrewd like a fox/a sly fox.
Ne lipši, magarče, do zelene trave	Live, horse, and you'll get grass.
Tvrdoглав kao mazga.	Stubborn as a mule.
Igrati se s nekim kao mačka s mišem.	To play cat and mouse.
Gdje mačke nema, tu miševi kolo vode	When the cat is away, the mice will play.
I mačka cara gleda (pa ga se ne boji).	A cat may look at a king.
Jak kao medvjed.	As strong as a bear.
Siromašan kao crkveni miš	Poor as a church mouse.
Crna ovca.	A black sheep
Ko se ovcom učini, kurjaci ga pojedu	He that makes himself a sheep shall be devoured by the wolf.
Pasji život.	A dog's life
Kao pas i mačka.	Like cat and dog
Pas laje, vjetar nosi/karavani prolaze	The dogs bark, but the caravan goes/moves on.
Ko s psima leže, s buhama ustaje	He that lies down with dogs must rise up with fleas.
Kad rep maše psetom.	The tail wagging the dog.
Biti slobodan kao ptica	To be as free as a bird.
Ptica selica.	A bird of passage.
Retka ptica.	A rare bird/a rare animal
Kao riba na suvu.	Like a fish out of water
Krupna riba.	A big fish.
Plivati kao riba.	To swim like a fish
Riba smrdi od glave	A fish begins to stink at its head.
Bacati biser pred svinje.	To cast pearls before swine
Smrdeti kao tvor.	To stink like a polecat
Brbljati kao čavka.	To chatter like a magpie

Djelimična podudarnost

Crnogorski jezik	Engleski jezik
-------------------------	-----------------------

Twelfth International Scientific Conference
 KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Jesti kao ala.	To eat like a horse/ pig/ hog.
Miran kao bubica.	As quiet/still as a mouse.
Rekao mi je vrabac.	A little bird told me.
Bolje vrabac u ruci nego golub na grani.	A bird in a hand is worth two in a bush.
Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada.	The wolf may lose his teeth, bit never his nature.
Morski vuk.	A sea dog.
Koga je zmija ujela, boji se i guštera.	He that has been bitten by a serpent is afraid of a rope
Gleda kao ubodeno june	To stare like a stuck pig.
Jak kao konj.	As strong as an ox.
Stari se lisac ne hvata u kljuse.	An old fox is not easily snared.
U mraku su sve mačke crne.	All cats are grey in the dark.
Teško mišu koji samo jednu rupu ima.	The mouse that has but one hole is quickly taken.
Gladan kao pas.	As hungry as a wolf.
Pas koji laje, ne ujeda	Barking dog seldom bite.
Gdje pečene ševe padaju s neba.	Where larks will fall into one's mouth ready roasted
Noćna ptica.	A night owl.
Vrijedan kao pčela.	As busy as a bee.
Kao riba u vodi.	(To take to sth) like a duck to water.
Ni riba, ni djevojka.	Neither fish, flesh, fowl, nor good red herring
Kao sardine.	Like herrings in a barrel.
Koje pseto hoće da ubiju, poviču bijesno je.	Give a dog a bad name and hang him.

Potpuna nepodudarnost

Crnogorski jezik	Engleski jezik
Bijela vrana/vrana među golubovima	A queer duck/fish.
Vrana vrani oči ne vadi.	Dog does not eat a dog.
Stidjeti se kao vuk u jami.	To be quiet like a mouse in a cheese.
Izvoditi bijesne gliste.	To play the monkey/to act the giddy goat
Dati jarcu da čuva kupus.	To set the wolf to keep the sheep.
S kokoškama leći, s pijetlovima ustati	Go to bed with the lamb, rise with the lark.
Žedan konj mutnu vodu ne gleda	A hungry horse makes a clean manger. Hungry dogs will eat dirty puddings.
Udri konja koji vuče.	All lay loads on a willing horse.
Ne laje kuca sela radi, nego sebe radi	Dogs wag their tails not so much in love to you as to your bread.
Goniti lisicu i istjerati vuka.	To fish fair and catch a frog.
Magarac u Carigradu, magarac u Caribrodu	Send a donkey to Paris, he'll return no wiser than he went.

Twelfth International Scientific Conference
 KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Ne zovu magarca na svadbu da igra, nego da vodu nosi.	Whither shall the ox go where he shall not labour.
Pojela maca.	The cat did it.
Kupiti mačku u džaku	To buy a pig in a poke.
Doći mečki na rupu.	To beard the lion in his den.
Ne diraj mečku.	Let sleeping dogs lie.
Ne bi mrava zgazio	Wouldn't hurt a fly.
Tući se kao žuti mravi.	To fight like Kilkenny cats.
Juriti kao muva bez glave.	To run around like a blue-arsed fly/to run around like a scalded cat / like a chicken with its head cut off.
Kao ovce na solilo.	Like flies to honey
Kao slon u staklarskoj radnji	Like a bull in a china shop
Blenuti kao tele u šarena vrata	To stare like a stuck pig

Kod potpuno podudarnih idioma upotrijebljene su lekseme sa apsolutno istim značenjem (*Kad rep maše psetom* - *The tail wagging the dog* i sl.), dok kod djelimično podudarnih postoje određene varijacije prilikom izbora lekseme koja označava životinju. Međutim, kako je već istaknuto, najčešće je riječ o životinji koja je slična onoj u paralelnom korpusu upravo po osobini zbog koje je i upotrijebljena u idiomu (*Noćna ptica. A night owl.*). Potpuno nepodudarni idiomi imaju jednako značenje i sličan izbor glagola i drugih vrsta riječi, ali potpuno različit izbor leksema koje označavaju životinje (*Vrana vrani oči ne vadi. Dog does not eat a dog.*).

Bez obzira na različit stepen podudarnosti, značenje upoređivanih idioma istovjetno je u oba jezika i tiče se pripisivanja životinjama osobina ljudi, što je treći stepen poređenja, koji je bio polazište za navedeno istraživanje i komparativnu analizu.

2.2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I ANALIZA

2.2.2. SEMANTIČKA ANALIZA IDIOMA

Kada se u okviru frazeologije govori o semantičkom polju podrazumijeva se da je riječ o idiomima koji u svom semantičkom sastavu pokazuju dominantna zajednička obilježja na konceptualnom nivou.

„U svakom semantičkom polju nalaze se centralni i periferni elementi, odnosno prototipski i manje prototipski predstavnici jednog polja. Ako se jedan frazeologizam pojavljuje u više semantičkih polja, radi se o lošijem predstavniku dotičnog polja. Obim jednog semantičkog polja je relativan, zavisi od toga kako su povučene granice polja. Granice pojedinih semantičkih polja nisu ontološki date.“ (Ristić 2011 :121)

Kad je semantička analiza korpusa u pitanju, zaključak je da se istraženi idiomi javljaju u mnoštvo različitih značenja, što značajno otežava njihovo razvrstavanje u određena semantička polja. Veliki broj idioma kvalifikuje čovjeka po pitanju osobina i ponašanja, što ukazuje na reflektovanje ljudskih osobina na životinje i poimanje istih preko životinja kao njihovih nosilaca.

Pomenuta semantička polja uključuju fizičke i psihičke karakteristike čovjeka, odnos prema drugima, odnos prema hrani i slično. U okviru njih, idiomi su razvrstani u manje značenjske skupine, paralelno u oba dijela korpusa.

2.2.2.1. KONCEPTUALNA ANALIZA SEMANTIČKOG POLJA – FIZIČKE KARAKTERISTIKE ČOVJEKA

Semantičko polje koje obuhvata fizičke karakteristike čovjeka, odnosno upoređivanje čovjeka sa životinjama na planu fizičkih osobnosti predstavlja konceptualnu invarijantu polja fizičkih karakteristika, odnosno riječ je o hiperonimu za sve izraze koji se tiču fizičkih osobina, mogućnosti i stanja, pa se u okviru ovog semantičkog polja nalaze izrazi koji se odnose na snagu, okretnost i nespretnost.

U radu su utvrđeni sljedeći izvorni domeni fizičkih osobina čovjeka:

1. Čovjek je snažan (jak) kao životinja.

2. Čovjek je okretan / nespretan kao životinja.

Metafora *čovjek je jak kao životinja* obuhvata idiome:

- a) Svaka koka na svom bunjištu jaka. Every cock crows on his own dunghill/every dog is valiant at his own door.
- b) Jak kao konj. As strong as an ox.
- c) Jak kao medvjed. As strong as a bear.

Poređenje snage čovjeka sa navedenim životinjama proizilazi iz činjenice da sve životinje iz iste vrste karakterišu iste osobine, pa je tako svaki konj, svaki medvjed i svaki vo jak, što nije slučaj sa svim ljudima. Na ovaj način se individualac iz ciljnog domena – čovjek, poredi sa cijelom vrstom iz izvornog domena – životinja (konj, medvjed, vo).

Metafora *čovjek je okretan / nespretan kao životinja* odnosi se na idiome:

- a) *Kao slon u staklarskoj radnji. Like a bull in a china shop.*
- b) *Mačku kako god da baciš, ona se na noge dočeka. He is like a cat: fling him which way you will he'll light on his legs.*

Polazeći od fizičkih osobina slona, koji je težak, krupan i trom, uz pomoć pojmovne metafore, kreiran je idiom po kojem se nespretne osobe poredi sa slonom u staklarskoj radnji. Nasuprot tome, spretna osoba se poredi sa mačkom koja se uvijek dočeka na noge. Riječ o poređenju čovjeka sa životinjom za koju se smatra da je spretna.

2.2.2.2. KONCEPTUALNA ANALIZA SEMANTIČKOG POLJA – PSIHIČKE KARAKTERISTIKE ČOVJEKA

Semantičko polje u kome se javljaju psihičke karakteristike čovjeka kvalifikuje čovjeka po pitanju osobina i ponašanja, što ukazuje na reflektovanje ljudskih osobina na životinje, odnosno antropomorfizaciju, i poimanje istih preko životinja kao njihovih nosilaca. U osnovi ovog polja je metafora – *Životinja je razumno biće*.

Životinjama se oduvijek pripisuju ljudske osobine, o čemu svjedoče basne, bajke i priče o životinjama, gdje se stereotipno prikazuju životinje koje misle i osjećaju. U realnosti ne postoji sličnost između prirode neke životinje i čovjekovog stereotipnog poimanja date životinje. „Taj je stereotipni model uvijek antropocentričan – životinjama su pripisane ljudske karakteristike, procjenjivane su u moralnom, intelektualnom, emocionalnom i interpersonalnom smislu, a proučavani su i njihovi običaji i navike. Realnost, mentalitet i tradicija stvaraju *circulis vitiosus* stereotipnom poimanju životinje i obogaćuju jezik mnogim poredbama i metaforama, a takav stereotipni simbolizam životinja živi u jeziku i prenosi se na nove naraštaje koji usvajajući gotove jezične figure, obično ne preispituju njihovu povezanost s izvanjezičnim univerzumom.“ (Barčot 2014 : 484)

Međutim, ponekad zaista postoji pozadinska veza između osobine koja se pripisuje životinji i nje kao nosioca te osobine. Najupečatljiviji primjer je lisica, za koju je uvriježeno mišljenje da je lukava zbog njene odlične snalažljivosti u prostoru. Dakle, kod ovakvih primjera teško je istaći da li je riječ o antropomorfizmu ili zoomorfizmu.

Dobijanjem ljudskih osobina životinje se stavljaju u ravnopravan položaj sa čovjekom, pa se za njih kaže da su: dobre, mirne, glupe, tvrdoglave, iskusne, vrijedne, lukave, brbljive, stidljive i hrabre, odnosno plašljive.

Šematski prikazano ovo polje izgleda ovako:

***Dobrota, mirnoća**

-Miran kao bubica. As quiet/still as a mouse.

-Ne bi mrava zgazio. Wouldn't hurt a fly.

-Ko se ovcom učini, kurjaci ga pojedu. He that makes himself a sheep shall be devoured by the wolf. Don't make yourself a mouse, or the cat will eat you.

***Glupost**

-Ne zovu magarca na svadbu da igra, nego da vodu nosi. Whither shall the ox go where he shall not labour.

-Magarac u Carigradu, magarac u Caribrodu. Send a donkey to Paris, he'll return no wiser than he went.

***Tvrđoglavost**

-Tvrđoglav kao mazga. Stubborn as a mule.

***Iskustvo**

-Morski vuk. A sea dog.

-Koga je zmija ujela, boji se i guštera. He that has been bitten by a serpent is afraid of a rope.

-Stari se lisac ne hvata u kljuse. An old fox is not easily snared.

-Kad mator pas laje, treba vidjeti šta je. An old dog barks not in vain.

***Marljivost, lijenost**

-Vrijedan kao pčela. As busy as a bee.

-Raditi kao konj. To work like a horse.

***Lukavost**

Lukav kao lisac. Cunning as a fox/ shrewd like a fox/a sly fox.

***Brljivost**

-Brljati kao čavka. To chatter like a magpie.

***Plašljivost, hrabrost**

-Uhvati bika za rogove. To take the bull by the horns.

-I mačka cara gleda (pa ga se ne boji). A cat may look at a king.

-Doći mečki na rupu. To beard the lion in his den.

-Ne diraj mečku. Let sleeping dogs lie.

-Ne diraj lava dok spava. Wake not a sleeping lion.

***Stidljivost**

-Stidjeti se kao vuk u jami. To be quiet like a mouse in a cheese.

Većina idioma u datom semantičkom polju zasnovana je na direktnom poređenju čovjeka sa životinjom, pa se može istaći da je riječ o poredbenim frazemima. Idiomi u oba jezika su potpuno podudarni, što ostavlja prostor za razmišljanje da li je pojmovna metafora koja je u osnovi navedenih idioma zaista iskustveno zasnovana ili je možda riječ o kalkiranju.

2.2.2.3. KONCEPTUALNA ANALIZA SEMANTIČKOG POLJA – LJUDSKO STANJE

U semantičko polje posvećeno ljudskom stanju ulaze idiomi koji se odnose na ponašanje i određene fizičke osobnosti za koje se može reći da zaista karakterišu životinje, a na koje se ne može uticati, kao na primjer neprijatan miris, crna ovca i tome slično.

Čovjek je proučavanjem i posmatranjem životinjskog svijeta uočio da se neke životinje po određenoj karakteristici razlikuju od ostalih, jer imaju dominantno obilježje karakteristično samo za tu vrstu. Na taj način pomenute životinje postaju nosioci datih osobina i predmet poređenja sa drugim životinjama, a onda i sa ljudima.

Poređenjem životinja sa ljudima nastaje konceptualna invarijanta polja ljudskog stanja, pri čemu je ljudsko stanje hiperonim za sve izraze koji ulaze u sastav pomenutog polja.

Pojmovne metafore pronađene u polju ljudskog stanja su:

1. Čovjek je osobenjak.
2. Čovjek je slobodan.
3. Čovjek ima neprijatan tjelesni miris.
4. Čovjek je siromašan/nerećan.
5. Čovjek je smušen/zbunjen.
6. O čovjeku se ne može suditi na osnovu izgleda. Čovjekov spoljašnji izgled vara.

Detaljni prikaz semantičkog polja ljudskog stanja obuhvata sljedeće idiome:

***Osobenost**

- Bijela vrana/vrana među golubovima. A queer duck/fish.

-Crna ovca. A black sheep.

-Noćna ptica. A night owl.

-Ptica selica. A bird of passage.

-Retka ptica. A rare bird/a rare animal.

***Sloboda, sputanost**

-Biti slobodan kao ptica. To be as free as a bird.

***Neprijatno mirisati**

-Smrdjeti kao tvor. To stink like a polecat.

-Riba smrdi od glave. A fish begins to stink at its head.

-Smrdjeti kao jarac. To stink like a goat.

***Nesreća, bijeda**

-Siromašan kao crkveni miš. Poor as a church mouse.

-Pasji život. A dog's life.

***Smušenost, ludost**

-Juriti kao muva bez glave. To run around like a blue-arsed fly/to run around like a scalded cat/like a chicken with its head cut off.

-Izvoditi bijesne gliste. To play the monkey/to act the giddy goat.

***Izgled**

-Vuk u jagnjećoj koži. A wolf in sheep's clothing.

-Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada. The wolf may lose his teeth, but never his nature. The wolf must die in his own skin. The leopard can never change his spots.

Najuočljiviji primjer konceptualizacije uočava se u posljednjem idiomu – *Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada*, gdje se ljudsko poimanje vuka kao životinje koja je uvijek ista po prirodi, bez obzira na neizbježne promjene u izgledu, transponuje na čovjeka koji mijenja ponašanje, ali ne mijenja svoj karakter. Na taj način se semantičko polje sa fizičkog aspekta pomjerilo na isključivo psihičku manifestaciju izrečenog, jer je u osnovi metafora - *O čovjeku se ne može suditi na osnovu izgleda*.

2.2.2.4. KONCEPTUALNA ANALIZA SEMANTIČKOG POLJA – ODNOS PREMA JELU I PIĆU

Semantičko polje naslovljeno kao odnos prema jelu i piću obuhvata najmanji broj primjera iz korpusa. U osnovi ovog polja su glad, žeđ i halapljivost kao osobine koje su zajedničke i čovjeku i životinji, ali su kod životinje više izražene, pa se čovjek koji posjeduje neku od tih karakteristika u datom trenutku poredi sa životinjom koja je simbol te osobine.

Primjeri iz korpusa su:

-*Jesti kao ala*. To eat like a horse/ pig/ hog.

-*Gladan kao vuk*. As hungry as a wolf/bear.

-*Žedan konj mutnu vodu ne gleda*. A hungry horse makes a clean manger. Hungry dogs will eat dirty puddings.

-*Kao ovce na solilo*. Like flies to honey.

Uočava se da su navedeni idiomi uglavnom djelimično podudarni, a posljednjem primjeru i potpuno nepodudarni idiomi, kao i da u engleskom jeziku postoji više varijanti istog idioma, gdje se kao nosilac osobine javljaju različite životinje.

Prvi primjer pokazuje da je u crnogorskom jeziku, a samim tim i u svijesti naroda, jer je jezik obilježje naroda, ala simbol halapljivosti i velikog apetita. Ala je mitska životinja koja živi u bajkama i predanjima i kao takva dobija nadrealne osobine karakteristične za svijet bajki u kojima je sve dozvoljeno i moguće. Dakle, ala je sama po sebi metafora za irealno biće, a potom se putem konceptualizacije metaforički prenosi na čovjeka koji može puno da pojede. Sa druge strane, u engleskom jeziku se upotrebljavaju životinje za koje čovjek smatra da jedu puno na osnovu iskustvenog saznanja koje opet ne mora biti realno zasnovano.

Posljednji primjerpokazuje da kontrastirani idiomi mogu imati isto značenje, a biti potpuno nepodudarni u leksičkom pogledu. Interesatno je napomenuti da se engleska varijanta koristi i u crnogorskom jeziku, dok se varijanta – *kao ovce na solilo* ne pojavljuje u engleskom jeziku. Razlog za to treba tražiti u različitim kulturama i načinu života, što potvrđuje tezu da su neke osobine koje se pripisuju životinjama bazirane na iskustvenoj percepciji.

2.2.2.5 KONCEPTUALNA ANALIZA SEMANTIČKOG POLJA – ODNOS PREMA DRUGIMA

U okviru ovog semantičkog polja nalazi se grupa idioma koji polaze od doživljaja čovjeka kao društvenog bića. Čovjek se posmatra kroz prijateljske ili neprijateljske odnose koje gradi i na osnovu toga kvalifikuje, pri čemu je u idiomima najčešće prikazan prikriiveni negativni odnosu prema drugima.

Dato semantičko polje počiva na pojmovnoj metafori *Čovjek je društveno biće*, pri čemu su svi idiomi prikazani ispod hiponimi hiperonima *Čovjek u društvu*. Postupkom antropomorfizacije, životinjama se pripisuju ljudske težnje za društvom i društvenim odnosima, pri čemu mnogi od navedenih idioma imaju posebno generisano metaforičko značenje, koje zahtijeva poznavanje društvenih kodova u cilju razumijevanja izrečenog. Tipičan primjer je *Gajiti guju u njedrima*, čije je značenje, prema *Srpsko-engleskom rečniku idioma* „prijateljiti se sa nitkovom“. Dakle, prilikom formiranja datog idioma pošlo se od činjenice da je guja opasna životinja kojoj se ne može vjerovati. Ukoliko gajimo guju u njedrima, očekivano je da bi nas ona mogla u bilo kom trenutku ujesti. Izvorni domen je *guja je nepouzdana životinja*, odnosno *guji se ne može vjerovati*. Procesom konceptualizacije, guja u njedrima postaje sinonim za nepouzdanog prijatelja.

Semantičko polja društvenih odnosa obuhvata sljedeće idiome iz korpusa:

-*Vrana vrani oči ne vadi*. Dog does not eat a dog.

- *Čovjek je čovjeku vuk*. Man is to man a wolf.

- *Ko s vukom druguje, mora zavijati*. Who keeps company with the wolf will learn to howl.

- *Gajiti guju u njedrima*. To nurse a viper in one's bosom.

-*Kladiti se na pogrešnog konja*. To back the wrong horse.

-*Udri konja koji vuče*. All lay loads on a willing horse.

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjaska Banja, Serbia

- *Prilijepiti se uz nekoga kao krpelj.* To stick to someone like a leech.
- *Igrati se s nekim kao mačka s mišem.* To play cat and mouse.
- *Tući se kao žuti mravi.* To fight like Kilkenny cats.
- *Kao pas i mačka.* Like cat and dog.
- *Koje pseto hoće da ubiju, poviču bijesno je.* Give a dog a bad name and hang him.
- *Ko s psima leže, s buhama ustaje.* He that lies down with dogs must rise up with fleas.
- *Svaka ptica svome jatu leti.* Birds of a feather flock together.
- *Žrtveni jarac.* A scapegoat.
- *Dati jarcu da čuva kupus.* To set the wolf to keep the sheep. To set the fox to keep the geese.
- *Goniti lisicu i istjerati vuka.* To fish fair and catch a frog. To shoot at a pigeon and kill a crow.

Semantička analiza frazeologizama pokazala je da u kontrastivnom pogledu ne postoji značajna razlika između dva proučavana jezika kada su u pitanju frazeologizmi iz našeg korpusa. Semantička polja u oba jezika formirana su na istovjetan način, pri čemu manja i rijetka odstupanja postoje samo u pogledu izbora osnovne lekseme. Naime, u određenim idiomima upotrebljava se različita životinja kao nosilac značenja u srpskom i engleskom dijelu korpusa. Međutim, kako je u gotovo svim primjerima riječ o životinjama koje pripadaju istoj vrsti ili ih karakterišu slične osobine, razlike su zanemarljive jer ne unose promjenu u značenju. Tipičan je primjer: *Jak kao konj-medvjed – as strong as an ox – bear.* U svim primjerima upotrijebljena je životinja koju karakteriše značajna fizička snaga, pa značenje ostaje isto, bez obzira na to kažemo li da je neko jak kako medvjed ili kao konj.

Kao zaključak ovog dijela nameće se činjenica da se u oba jezika frazeologizmi formiraju na osnovu jednakih predstava o životinjama, bez obzira na kulturološke osobenosti, zbog kojih bi bila očekivana značajnija razlika u izboru leksema nosioca značenja.

ZAKLJUČAK

Idiomi predstavljaju masku iza koje se krije čovjek kada govori o pripadnicima svoje vrste. Umjesto direktne karakterizacije koristi se dvostruka metaforizacija kojom se prikriva afektivni odnos govornika prema recipijentu poruke.

Svrstavanje idioma u tematsko-značenjska makropolja rezultiralo je utvrđivanjem pojmovnih i ciljnih domena kao nosioca značenja, odnosno pojmovnih metafora koje su u osnovi procesa idiomatizacije. Temeljno preslikavanje *životinje su ljudi* predstavlja veliki lanac metafora i životinja, u oviru kojeg se nalaze primarne i iskustvene metafore koje figuriraju u svakodnevnom idiomatskom diskursu o životinjama.

Analiza korpusa pokazala je da su idiomi u oba jezika, koji su predmet istraživanja, identične semantičke, slične leksičke i sintaksičke strukture, što ukazuje na identičnost stereotipa o životinjama kod govornika oba jezika.

Semantičke karakteristike idioma ne pokazuju jezičke ili nacionalne osobenosti, već je riječ o opšte prihvaćenom mišljenju o životinjama, izbor leksema ukazuje kod malog broja primjera da postoje određene kulturne specifičnosti koje se odražavaju na jezik (kao tipičan primjer navdenu je leksema „ala“ u crnogorskom, koja se u engleskom jeziku ne pojavljuje), dok posebnih sintaksičkih obilježja karakterističnih za jedan od navedenih jezika nema.

Antropocentričnost, vanjezički, kontekstualni i društveni činoci zajedničkim djelovanjem uticali su na formiranje idioma u gotovom obliku primjenom procesa metaforizacije, hiperbolizacije i apstrakcije, prema jednakom modelu, u oba analizirana jezika. Tako su životinjama antropomorfički pripisane osobine fiktivnog karaktera, kao produktivno tle za konceptualizaciju novih značenja.

LITERATURA

- Bujas, Ž. (2008). *Veliki hrvatsko-engleski rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Milosavljević, B; Vilijams- Milosavljević, M. (2007). *Srpsko-engleski rečnik idioma*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Otašević, Đ. (2012). *Frazeološki rečnik srpskog jezika*. Novi Sad: Prometej.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary (2010)*, edited by Joanna Turnbull, New York: Oxford University Press.
- Oxford Collocations Dictionary (2009)*, edited by Collin McIntosh, New York: Oxford University Press.
- Baranov A., Dobrovol'skij D. (1999). *Idioms from a cognitive perspective*. Moscow State University Bulletin 19. 1: 64–75.
- Barčot, B. (2014). Antropomorfizam i zoomorfizam u hrvatskim, ruskim i njemačkim zoonimskim frazemima, *Psychological Studies 2*: 481-496.

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

- Cameron, Lynne & Low, Graham. (1999). *Metaphor*. Language Teaching, 32: 77-96.
- Cowie, P. (1998). *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*. London: Clarendon Press.
- Dešić, M. (1984). Kriterijumi za određivanje frazeologizama u rječnicima savremenog srpskohrvatskog jezika. U: *Leksikografija i leksikologija*, zbornik radova, Novi Sad–Beograd: Matica srpska, Institut za srpskohrvatski jezik.
- Dragičević, R. (2007). *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike.
- Dragičević, R. (2009). *O problemima identifikacije frazeologizama*, u: *Južnoslovenski filolog LXIX*: 35-44.
- Fink-Arsovski, Ž. (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF presa.
- Fisiak, Jacek (1981). *Some introductory notes concerning contrastive linguistics*. Fisiak; J. (ur.), *Contrastive Linguistics and the Language Teacher*: 1-13. Oxford: Pergamon Press.
- Halupka-Rešetar, S., Radić, B. (2003). Animal names used in addressing people in Serbian. *Journal of Pragmatics* 35: 1891–1902.
- Jakop, N. (2006). *Pragmatična frazeologija*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Jernej, J. (1992). O klasifikaciji frazema. *Filologija*, 20-21, Zagreb, 191-197.
- Kiełtyka, R., Grzegorz, K. (2005a). The scope of English zoosemy: The case of dp, *Studia Anglica Resoviensia* 3: 76–87.
- Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (ed.) *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press. 202–252.
- Ljubičić, M. (1994). *O hrvatskim zoonimima: konotativno značenje i frazeologija*, *Fi-lologija* 22–23: 245–252.
- Majetić, S. (2009). *Leksikologija i leksikografija: komparativni pristup*. *Filologija* 53: 93-104.
- Menac, A. (1972): *Svoje i posuđeno u frazeologiji*. *Strani jezici*, 1, Zagreb, 9-18.
- Menac, A. (1970). *O strukturi frazeologizama*, *Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, br. XVIII
- Milić, G. (2013). *Pristup zoosemiji u okviru teorije konceptualne metafore i metonimije*, *Jezikoslovlje*: 197-213.
- Prodanović – Stankić, D. (2008). *Životinje u posloviceama na engleskom i srpskom jeziku*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Ristić, G. (2011). *Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju strah*, *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knjiga I*, str. 119-129.
- Silaški, N. (2012). Head as a container in English and Serbian - a cognitive linguistic perspective, *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knjiga II*, str. 65-77.
- Stanojević, M. (2009). *Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova*, *Suvremena lingvistika* 68: 339-369.
- Šipka, D. (1998). *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska.
- Šipka, Milan (2011). O reduciranim frazemima motivisanim ponašanjem životinja. *Zbornik u čast Gordani Vuković. Leksikologija – Onomastika – Sintaksa*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu: 103-109
- Vidović – Bolt, I. (2014). Životinja kao (ne)inteligentan čovekov prijatelj, u: *Životinje u frazeološkom ruhu*, zbornik radova, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, FF Presa.
- Vuković, Gordana (1994). Zoonimi i fitonimi u frazeologiji. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*. XXXVII: 167-175.